

דף הרחבה למנחה עולים לירושלים

מפת התלתן - מפת בינטינג

מפת עולם שצוירה על ידי הכומר, התאולוג והקרטוגרף הפרוטסטנטי היינריך בינטינג ופורסמה בספרו "מסע דרך ספרי הקודש" (Itinerarium Sacrae Scripturae) בשנת 1581. זוהי מפה פיגורטיבית, המתארת את העולם בדמות תלתן תלת-עלי וירושלים במרכז. התלתן הוא חלק מסמלה של העיר הגרמנית הנובר, שבה נולד בינטינג, וכן מסמלת את השילוש הקדוש בנצרות.

מסכת חגיגה

המסכת האחרונה בסדר מועד ובה שלושה פרקים. הנושא העיקרי במסכת הוא קורבן החגיגה, שאותו מקריבים בשלושת הרגלים (פסח, שבועות וסוכות) ומכאן שמה. חלקה הראשון של המסכת עוסק בדינים המיוחדים למצוות הראייה בזמן העלייה לרגל לבית המקדש, והקורבנות שכל יחיד חייב להביא בעלייתו לרגל: עולת ראייה, שלמי חגיגה ושלמי שמחה. חלקה השני של המסכת מדבר על דיני טומאה וטהרה (הואיל ועל פי התורה יש להיטהר בשלושת הרגלים לצורך הבאת הקרבנות).

בית הלל ובית שמאי

בית הלל ובית שמאי הן שתי אסכולות שונות, שנוסדו במאה ה-1 לספירה על ידי תלמידיהם של שני תנאים, חכמי המשנה - הלל ושמאי. הלל הקים בירושלים בית מדרש בעל אופי חדשני, שבו יכול כל תלמיד ליצור פרשנות משלו ולחדש חידושים בהלכה. שיטה זו קסמה לתלמידים רבים, והם נהרו לבית המדרש של הלל. שמאי, שהתנגד לשיטתו של הלל ולבית מדרשו, "נאלץ להתחשב במציאות החדשה" ולפתוח בית מדרש משלו. בשל כך התפתחו שתי שיטות, האחת של בית הלל והשנייה של בית שמאי. גישת בית הלל נוטה להקל בהלכה, ואילו גישת בית שמאי מחמירה וקפדנית יותר. נראה שכל אחד משני בתי המדרש עוצב בהתאם לאישיותו ולתכונותיו של מייסדו: בית הלל המשיך את המסורת של הלל הזקן, שהיה סובלני וליברלי, ואילו בית שמאי פעל לפי דרכו הקפדנית והנוקשה של שמאי הזקן. יש הסבורים, שההבדלים בין שתי האסכולות נעוצים בגישות שונות, כגון: הדגשת הכוונה לשיטת בית שמאי והדגשת המעשה לשיטת בית הלל. יש גם הסבורים, כי בית שמאי ייצג את סדר העדיפויות של בני המעמד העליון ואילו בית הלל את המעמד הבינוני והנמוך. ב-350 הלכות ועניינים נחלקו בית שמאי ובית הלל, וברוב המקרים נקבעה ההלכה על פי בית הלל, וזאת בהתאם לעיקרון: "אלו ואלו דברי אלוהים חיים - והלכה כבית הלל". שיטת בית הלל זכתה להעדפה משום אופיים והגינותם של אנשי בית הלל, שאף חלקו כבוד למתנגדיהם, אנשי בית שמאי (מתוך לקסיקון לתרבות ישראל).

מראה מהר הצופים, 1923, ארכיון הצילומים של קק"ל

בנימין זאב הרצל

בנימין זאב (תיאודור) הרצל (1860-1904), דוקטור למשפטים, מחזאי, סופר ועיתונאי, ומעל לכל - חוזה מדינת היהודים. הרצל הקים וקיים "בכוחות עצמו כמעט" את התנועה הציונית, שהביאה - כעבור יובל שנים - להקמת מדינת ישראל. הוא היה הראשון שהעלה את ההיבט הלאומי של בעיית היהודים והציע את הפעילות המדינית כאמצעי בלעדי למימוש הציונות. בחייו האישיים לא רווה נחת: נישואיו היו רצופי משברים והוא סבל מבריאות רופפת, אבל בפעילותו הציבורית והציונית נחל הצלחה כבירה, ותוך זמן קצר היה לנציגם הבכיר של יהודי העולם. במסגרת זאת ייסד תשתיות רבות, שסייעו להקמת המדינה, ביניהן גם הקרן הקיימת לישראל, שבראשית דרכה עסקה ברכישת קרקעות עבור יהודים בישראל. את חזון מדינת היהודים הציג הרצל בספרו "מדינת היהודים" (תרנ"ו - 1896) ו"אלט-נוי לנד" (ארץ ישנה-חדשה), שהתפרסם שנתיים לפני מותו. הרצל ביקר בארץ ישראל וכאן נפגש עם הקיסר הגרמני. הוא נפטר חולה ותשוש בגיל 44.

הרמב"ן

ר' משה בן נחמן חי בין השנים 1195 ל-1270 בערך, היה אחד מענקי הרוח הגדולים שהעמידה יהדות ספרד לדורותיה. רמב"ן היה בעל השכלה רחבה בכל תחומי היהדות וגם בתחומי המדע והתרבות של תקופתו. הוא היה מנהיג ציבור ומורה הוראה לתלמידיו ולציבור הרחב, פרשן התורה והתלמוד (הבבלי), איש קבלה, רופא ויועץ למלך ארגון. רמב"ן נטל על עצמו את התפקיד של מפשר, מתווך ומרגיע במחלוקות פנים-יהודיות של זמנו, ואף יצא להגנת היהדות והיהודים בוויכוח עם הנוצרים - הוא ויכוח ברצלונה. כאשר נאלץ לעזוב את ספרד (בעקבות ויכוח ברצלונה), עלה לארץ ישראל ופעל לחידוש היישוב היהודי בירושלים.

חיים גורי

נולד ב-1923 בתל אביב. התחנך בבית החינוך לילדי העובדים, בבית אלפא, ולמד בבית הספר החקלאי "כדורי". בשנת 1941 התנדב לפלמ"ח. בשנת 1947 יצא בשליחות ההגנה והפלמ"ח אל תנועות הנוער הציוניות ששרדו מהשואה בהונגריה ובצ'כוסלובקיה. לחם במלחמת השחרור בחזית הדרום, ולאחר מכן גם במלחמת ששת הימים ובמלחמת יום כיפור. בעל תואר ראשון בספרות עברית, פילוסופיה ותרבות צרפת. שימש כבעל טור בעיתונים "למרחב" ו"דבר", פרסם שירה בעיתונים ובכתבי עת מאז שנת 1945, חיבר ספרי שירה, פרוזה ועדות עיתונאיות, ויצר סרטים על השואה. חיים גורי התגורר בירושלים. היה נשוי, אב לשלוש בנות וסב לנכדים. נפטר בינואר 2018. הוא נמנה עם דור משוררי הפלמ"ח ובעל יצירות רבות המתארות את תקופת הפלמ"ח ונמצאות בלב הקנון התרבותי של החברה הישראלית.

באב אל וואד (שער הגיא) (מתוך וויקיפדיה ואתר תרבות IL)

שער הגיא (בערבית باب الواد - באב אל-ואד) הוא פתח כניסה צר מהשפלה אל הרי ירושלים. אורכו כששה קילומטרים והוא עובר בעמק צר באפיק נחל הנקרא "נחל נחשון". הנחל הוא יובל מזרחי של נחל אילון, המוביל מערבה לנחל הירקון. בעבר, שמו של נחל נחשון היה "ואדי עלי".

שם המקום מימי קדם לא היה שער הגיא, שכן זהו השם המקראי של אחד משערי ירושלים, כפי שמובא בספר דברי הימים: "וַיֵּבֶן עֲזִיָּהוּ מִגְדָּלִים בִּירוּשָׁלַם, עַל שַׁעַר הַפֶּנֶה וְעַל שַׁעַר הַגֵּיא וְעַל-הַמִּקְצוֹעַ; וַיִּחְזְקֵם" (דברי הימים ב', כ"ו, ט'). השער בירושלים נקרא כך משום שהוא פתח את הגיא, החוצה את ירושלים לאורכה משער שכם של ימינו עד לעיר דוד, דרך שער האשפות של ימינו.

נראה כי הראשון שעשה שימוש בתרגום "באב אל-ואד" לשם העברי "שער הגיא" היה בנימין זאב הלוי ספיר, כתבו הירושלמי של העיתון "הלבנון". וכך הוא כותב בשנת 1869: "הדרך העולה מיפו לירושלים כמעט נגמרה בכי טוב, ושתי עגלות רתומות לסוסים הולכות ושבות בכל יום, ומשך עשר שעות תימשך ההליכה מיפו לירושלים, כי באמצע הדרך אצל באב אל וואד (שער הגיא) יחליפו הסוסים". המערכה על ירושלים החלה מיד לאחר ההכרזה על תכנית החלוקה בנובמבר 1947 ונמשכה בצורות

שונות עד לחתימתם של הסכמי שביתת הנשק בתחילת 1949, הסכמים שסימנו את סיום מלחמת העצמאות. במשך כמעט שנתיים הייתה ירושלים זירת לחימה אכזרית וקשוחה, החל מקרבות רחוב עם מיליציות לא מאורגנות, דרך פיצוץ מכוניות תופת, ועד לפלישת צבאות ערב, שניסו והצליחו לכבוש את חלקיה המזרחיים של העיר. קרוב לשליש מהנופלים במלחמת העצמאות נפלו בקרבות על ירושלים או בסביבותיה. במהלך המחצית הראשונה של מלחמת העצמאות היה חלקה היהודי של העיר נתון למעשה במצור. הקרבות על פתיחת הדרך לירושלים היו רבים, שיירות של משוריינים שירכו דרכן דרך שער הגיא (או בשמו הערבי "באב אל וואד"), בעליות תלולות ואטיות, חשופות למתקפות צלפים ומרגמות. הקרבות שאליהם נקלעו שיירות האספקה העולות לירושלים נחרתו בתודעת היישוב כסמל למאבק על החיים בארץ ישראל. על שיירות אלו של חטיבת הראל (עליה פיקד יצחק רבין) כתב חיים גורי, איש הפלמ"ח בעצמו, את השיר "באב אל וואד"

חיים חפר

חיים חפר (פיינר), פייטן עברי ישראלי, נולד ב-1925 בעיירה סוסנוביץ שבפולין. בשנת 1936 עלה ארצה והתחנך ברעננה. התגייס לפלמ"ח ב-1943 והיה בדפנה, איילת-השחר, תל-יוסף, ועוד. אחר כך עבר למטה החטיבה והיה ממקימי הצ'יזבטרון. למד באוניברסיטה העברית בירושלים ובאנגליה בימיו סרטים. כתב טורים קבועים בעיתונות ובין היתר בשבועון "ציפור הנפש". פרסם שירים ופזמונים בעיתוני הארץ וכן כתב לתיאטראות וחיבר תכניות למועדונים "תל אביב הקטנה" ו"החמאם", שהקים עם דן בן-אמוץ. בשנים 1975 עד 1978 שימש כנספח תרבות מטעם משרד החוץ במערב ארצות הברית. על יצירתו זכה בפרסים רבים. חיים חפר נפטר ב-2012 ונקבר בעין הוד, שבה התגורר.

